

Hva vet vi om bistand?

Månedsbrev 08/2014

"Gode intensjoner kan gjøre like mye skade som gagn hvis det skorter på forståelse", sa Albert Camus. Av relevans for norsk bistandspolitikk?

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

“Verdens ondskap kommer nesten alltid av uvitenhet. Gode intensjoner kan gjøre like mye skade som gagn hvis det skorter på forståelse.” Dette utsagnet av Albert Camus faller meg i hu etter å ha lest innlegg i Aftenposten lørdag 19. juli av Bernt G. Apeland, generalsekretær i UNICEF Norge.

I

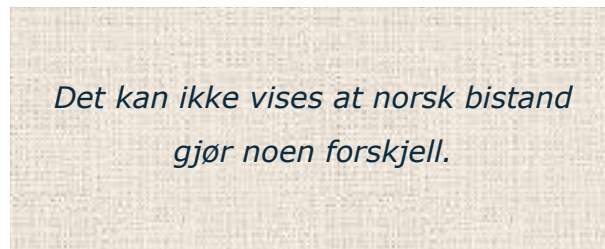
Finnes det en allmenngyldig politikk for god bistand, fra rike land som Norge til fattige land i Afrika? Om hvert land er et eget “case”, med sin egen historie og egen politiske situasjon, kan det da være meningsfylt å snakke om en generell politikk for bistand?

Jeg kjenner til et par idealister i Norge som hver for seg og i liten skala organiserer konkret bistand til konkrete prosjekter. Fra noen få mennesker i Norge, til noen få mennesker i Afrika. Uten noen overbygning av store ord og fett flekk. De ser ut til å få til ting. Er dette veien å gå? I så fall blir det mange tapere der ute – nemlig alle de som er engasjert i bistandsindustrien. En av dem heter Bernt. I artikkelen nevnt over avdekker han liten evne og/eller vilje til ryddige og logiske resonnerer.

II

Sett at man i noen år hadde fulgt tre-fire tusen nordmenn nøye hva gjelder brunfarge ved utgangen av juli måned. Anta at tusen av dem i år var prøvekluter for en ny solkrem. Målingene ved utgangen av juli viser at disse

tusen gjennomgående har en klart sterkere brunfarge enn i fjor. Ergo – solkremen virker etter hensikten.

Bernt tenker sånn. Andelen fattige i verden har sunket kraftig de siste tyve årene. Ergo virker bistand etter hensikten.

Men stopp en hal. Hva med sola? Sommeren i Norge har vært enestående flott. Sol og varme over det ganske land. At menneskene er brunere (og penere) i år enn i fjor, kommer det av den (av sola)? Vi må teste mot de andre par tusen som ikke har brukt den nye solkremen. Uheldigvis for produsenten av den nye kremen har disse en enda mørkere og finere teint ved utgangen av juli måned i år enn i fjor, enn de tusen første.

Konklusjonen den hederlige produsent av den nye solkremen må trekke, går slik: Ikke bare virker den ikke etter hensikten, den gir sågar et negativt bidrag til oppnåelsen av det ønskede målet.

Om bistandsindustrien ikke hadde eksistert – om vi ikke hadde brukt den nye solkremen – ville andel fattige i verden da vært mindre eller større enn hva den nå er? Et hypotetisk spørsmål det ikke er mulig å gi noe klart svar på. Men som alle som driver med bistand burde stille seg. Gode intensjoner kan gjøre

like mye skade som gagn hvis det skorter på forståelse, minnet jeg om innledningsvis at Albert Camus har minnet oss om. Er bistandsindustrien proppfull av gode intensjoner og av mangel på forståelse?

... et stort problem i Norad er at de eksisterende retningslinjene ikke blir fulgt.

III

Bernt G. Apeland konstaterer at andelen fattige er mer enn halvert de siste 20 årene. "Det må bety at det er noe som har virket, men det betyr ikke at vi er i mål."

Temmelig snedig setning. Hva dette "noe" er, tar han ikke stilling til eksplisitt. Men implisitt med sitt at vi ikke er i mål. Vi. Bistandsindustrien. Det er den som får ting til å skje. Men hvordan og hvorfor? Her er det behov for en nærmere analyse.

Tusen nordmenn som har brukt den nye solkremen, er brunere i år enn i fjor. Men hadde de ikke brukt den, ville teinten vært enda vakrere.

IV

Videre konstaterer Bernt at man gjerne finner mange fattige mennesker i land preget av "... korrupsjon, maktmisbruk og dårlig styresett",

for så litt senere å skrive at det da "... er helt naturlig at mye av utviklingshjelpen kanaliseres til disse landene." Hallo. Gi bistand til land nærmest fordi de er korrupte?

Men nei, Bernt tar seg inn. Han fortsetter slik: "Ikke for å befeste korrupte makteliter, men for å gi enkeltmennesker muligheten til et anstendig liv – nok mat til seg og sine, tilgang til helsehjelp, utdanning og lønnet arbeid." Jeg gir meg over. Hvor er logikken? Vil en korrupt maktelite som mottar bistand fra Norge, bruke disse midlene på mat til fattige, helsehjelp til syke, og tiltak for å skape gode arbeidsplasser? Neppe. Da hadde de ikke vært korrupte i utgangspunktet.

V

Mot slutten av sin artikkel hevder Apeland at det ikke holder "... å vente på at det skal komme en Lulu eller en Walesa for å rydde opp". Men sett at bistand i mange sammenhenger gjør det lettere for korrupte regimer å holde på makten. Da må vi så fall vente enda lenger på at en Lulu eller en Walesa skal dukke opp og rydde opp.

Mitt anliggende – så rart det enn kan høres – er ikke at vi ikke skal yte vår skjerv til fattige mennesker i andre land. Med den velstanden vi nordmenn velter oss i – med oljemilliarder som akkumuleres i stor fart som finansielle reserver i utlandet – skulle det blott mankere. Mitt anliggende er at jeg etter lesning av innlegget til Bernt G. Apeland blir ytterst urolig for den holdningen bistandsindustrien i Norge har. Fravær av ydmykhet og

nysgjerrighet. Bastante meninger. Bistandspolitikk uten logikk.

VI

”Kan man vise at norsk bistand gjør noen forskjell?” er tittelen på en rapport som Norad la frem i vår (min oversettelse fra engelsk). Svaret de fire granskerne og de fire hjelperne gir går slik: Det kan ikke vises at norsk bistand gjør noen forskjell. Evalueringsarbeidet er for dårlig. Vi vet ganske enkelt for lite om hvordan norsk bistand virker.

En grundig rapport på over 120 sider, basert blant annet på samtaler med over 120 ansatte i Norad og Utenriksdepartementet (UD). Her er skarpe observasjoner og konkrete anbefalinger. Her er noen sentrale poeng i rapporten:

- Kulturen i UD og Norad er for tolerant når søknader om bistand vurderes. For liten vekt legges på å sjekke søkerens kompetanse.
- Man må ikke nøye seg med å rapportere resultatene. Hva som har bevirket dem, må også studeres. Hvilket krever at programmet man støtter er basert på en logikk eller en historie; at det er en teori bak programmet som tilsier at de planlagte tiltak vil virke som tiltenkt.
- Bistandspolitikken, så vel som prosedyrene for den, er for fragmenterte og

ufullstendige. Dermed får ikke de som jobber med bistand, læring og erfaring som kan gi bedre bistand.

- Ved evalueringen legger man for liten vekt på å samle inn informasjon om resultatene.
- Til sist – et stort problem i Norad er at de eksisterende retningslinjene ikke blir fulgt.

Utfordringene som bistandsindustrien i Norge således står overfor er to-delt: Utvikle prosedyrer og retningslinje for bistand med basis i teori om hvordan tiltak virker. Det krever hardt arbeid og analytisk redelighet. Samt arbeide for en kultur der dette kan realiseres. Det krever sunn nysgjerrighet koblet med lojalitet til organisasjonen.

Jeg avrunder dette Månedsbrev som jeg startet det, med Albert Camus betimelige påminnelse: “Gode intensjoner kan gjøre like mye skade som gagn hvis det skorter på forståelse.”

22. August 2014

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>